

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 48.

Fredagen den 31 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffning av två motorbåtar för rekognoscering av militärleder m. m.;

nr 126, angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 110, angående understöd åt avlidne nomadläraren G. Gudmundssons änka och barn;

nr 114, angående förändrad natur av vissa anslag till karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.; och

nr 115, angående provisorisk löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 44 och 45.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Genom kungörelse den 21 januari 1916 har Kungl. Maj:t förordnat, att om utlänning här i riket vill hålla föredrag, som ej är att hänföra till andaktsövning eller föreläsning vid läroanstalt, skall ansökan därom

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 48.

Interpellation. göras på sätt stadgats i 2 § av kungörelsen den 31 december 1913 (Forts.) angående rätt för utlänning och i utlandet bosatt svensk undersåte att här i riket giva offentlig föreställning m. m. eller att därvid medverka.

Genom denna administrativa författning har utan riksdagens medverkan gjorts en betydande inskränkning icke blott direkt i utlänningars rättsställning utan även indirekt i svenska medborgares församlings- och yttrandefrihet genom att möjligheterna för de senare att tillkalla utländska föredragare för kännedom om andra länders förhållanden och internationellt samarbete blivit försvårad och gjord beroende av myndigheternas gottfinnande. Innebörden av denna äventyrliga och, såvitt jag förstår, mot svensk grundlag och rättsåskådning stridande författning må belysas med några exempel.

En polsk undersåte, grevinnan Ledochowska, har sedan någon tid tillbaka vistats i Sverige och här hållit föredrag om de nödlidande i Polen för att väcka sympati för dem och vinna något understöd såsom bidrag till den största nödens avhjälpande. En svensk kommitté är bildad för att stödja ett sådant barmhärtighetsverk på enahanda sätt som liknande kommittéer verka för belgiska och lithauiska nödlidande. Nyligen skulle hon hålla ett föredrag i Norrköping. Föredraget var annonserat och biljetterna delvis sålda. Då hon samtidigt inlämnade ansökning om föredraget, blev densamma emellertid av vederbörande myndighet avslagen.

En studentförening i huvudstaden, för att taga ett annat exempel, hade kommit på den enligt min mening mycket förståndiga tanken att inbjuda representativa personer från de två krigförande maktgrupperna för att till allmänhetens vägledning belysa de olika synpunkter, som gjorde sig gällande inom dessa. Emellertid vägrades tillstånd till dessa föredrag på grund av den nya kungörelsen.

Tryckfrihetsförordningen åter tillstöder fortfarande ett dylikt upplysningsarbete genom trycket. En daglig huvudstadstidning blev därför i tillfälle att intaga det föredrag som den förste besökanden, en engelsk professor, skulle hålla. Detta blev därigenom tillgängligt för tidningens ofantliga läsekrets, men ansågs enligt den nya författningen icke kunna få hållas muntligt inför en publik, som kan inrymmas i en medelstor föreläsningssal. Denna jämförelse är ägnad att ådagalägga, huruvida nämnda stadga icke blott ofta måste verka rent löjeväckande utan också står i uppenbar strid med grundlagarnas mening och anda. Den kan till och med knappast tolkas annorlunda än såsom uttryck för en uppfattning, som åtminstone i ett sådant fall som det ovannämnda ogillar det värn om medborgarfrihet, som innefattas i grundlagsskydd för tryckfriheten.

Ett tredje exempel på den nya författningens verkningar är detta. Sedan länge ha fredsföreningarna i de nordiska länderna hållit nordiska fredskongresser i följd uti ett vart av

Interpellation.
(Forts.)

länderna. I sommar har tillämnats en sådan kongress i Sverige. Nu kunna tydligen ej norska eller danska föredragshållare vid kongressen få uppträda utan erhållet tillstånd. Man kan möjligen hoppas, att sådant tillstånd ej skall förvägras. Men man är aldrig säker på det administrativa gottfinnandet och allra minst i tider, då de politiska lidelserna äro lössläppta och makthavare leta efter utvägar till förföljelse av andras meningsriktningar, under det att de välvilligt blunda för alla sina egnas omtvistliga förehavanden. För övrigt, om vid nämnda kongress en utländsk anmäld föredragare plötsligt får förfall kort före föredragets hållande, kan ingen landsman, såsom hittills pläгат ske, få sättas i hans ställe. Ja, man kan icke ens veta, om ej en och annan nitisk vederbörande skulle finna på att kalla även diskussionsinlägg för föredrag.

Den ifrågavarande kungörelsen betecknar således ett ingalunda oväsentligt steg fram emot det förnedrande tillstånd, vari medborgarnas rättigheter neddragits i de krigförande länderna av krigskulturen. I jämförelse härmed framstår exempelvis Holland, ehuru inklämt mellan krigande stormakter, såsom fristad under nuvarande förhållanden. Där upprätthålles fortfarande och utan olägenhet på grund av gammal rättsuppfattning en synnerligen vidsträckt församlings- och yttrandefrihet.

I kungörelsens ingress tillkännagives visserligen, att den tillkommit »med anledning av nu rådande förhållanden». Mig veterligen har dock hittills ej under världskriget inträffat något som visat sig påkalla dessa föreskrifter, vilka däremot som sagt uppenbarligen bliva ägnade att skapa saklig oordning i många fall. Då nu världskriget i följd av den allmänna avmattningen uppenbarligen nalkas mot sitt slut, synes det ännu mindre befogat att just nu åvägbringa nya drakoniska lagar, som utan riksdagens hörande försätta landet alltmer genom administrativt förfogande uti krigstillstånd. För övrigt förhåller det sig nog i själva verket så, att yttrandefriheten behövs i all synnerhet i sådana tider som de närvarande. En av de största svårigheterna för ett förnuftigt fredsslut kommer sannolikt att resa sig från den brist på omdöme och upplysning, som i de krigförande länderna åstadkommits genom det fria ordets undertryckande.

Man måste till och med säga, att vi även i ett annat avseende under nuvarande förhållanden mindre än eljest kunna vara betjänta av den ifrågavarande författningen. Nu mer än någonsin är partipolitiken driven till sin spets. Då i all synnerhet gör sig gällande den ofantliga orättvisan och det synnerliga äventyret att med få undantag de ledande ämbetena äro besatta uteslutande med högermän. De uppgifter, som andra anse vara viktiga för land och folk, och i all synnerhet deras fredssträvanden, stå därför icke högt i kurs hos myndigheterna. Även i nu förevarande avseende komma därvid i lyckligaste fall från-

Interpellation. varo av intresse och i de flesta uppenbar fiendskap att möta från de prövande myndigheternas sida.
(Forts.)

Hävdandet av vår grundlags anda gentemot sådant åsidosättande av densamma, som enligt min uppfattning här ägt rum, är möjliggjort i grundlagen endast genom formella, i stort sett verkningslösa stadganden. Någon mildring i författningens olägenheter bör dock möjligen kunna ske genom att fästa uppmärksamhet på desamma. Av detta skäl hemställes nu om andra kammarens tillstånd att få till civilministern framställa följande spörsmål:

1:o) Kan det förväntas, att kungörelsen den 21 januari 1916 rörande skyldighet för utlänning att söka tillstånd för hållande av föredrag snart åter upphäves och intill dess underkastas någon av allmänhetens berättigade intressen påkallad begränsning?

2:o) Kan det förväntas, att åtgärder vidtagas till förekommande av kungörelsens tillämpning av vederbörande myndigheter så att föredrag av ovist nit i oträngda fall förhindras i strid mot grundlagens anda och gammal svensk rättsåskådning?

Denna framställning blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Interpellation. Herr talmannen gav vidare på begäran ordet till

Herr Lithander; och yttrade denne: Herr talman! Under det nu pågående världskriget hava våra industriers behov av utländska råämnen i många hänseenden ej kunnat täckas utan avsevärda svårigheter, och rubbningar hava förorsakats inom olika tillverkningsgrenar. Så har fallet varit inom textilindustrien.

I ett avseende finnes emellertid mycket stora förutsättningar för att vi skulle kunna inom landet producera vårt behov av råvara, nämligen inom linneindustrien. Därvidlag är att märka, att det icke endast är oss möjligt att kvantitativt fylla vårt behov utan även kvalitativt ernå bättre resultat än genom import.

Förhållandet är nämligen det, att i vårt nordliga klimat erhåller linet genom långsammare mognad en finare fiber än som är fallet i de sydligare länder, som förse oss med denna råvara.

Av gammalt har Sverige också varit ett linodlarland och kännare på området ha betecknat vissa delar därav såsom varande idealtrakter för linodling.

Den lättare åtkomsten av färdiga textilvaror och därav minskat intresse för linets odling har gjort att denna nyttiga växt icke nämnvärt odlas numera och därför upphört att såsom förut utgöra en inkomstkälla för lantmännen å vissa orter.

Nu torde emellertid tidpunkten vara den rätta att inom Sverige återuppliva odlingen av denna råvara för textilindu-

strien och bör genom målmedveten och samfällid strävan det resultat kunna ernås att vårt land i detta avseende bliver helt oberoende till gagn för jordbruket, industrien och den slutlige förbrukaren.

Interpellation.
(Forts.)

Den utländska råvaran har blivit alltmer svåråtkomlig och därtill avsevärt fördyrad, vilket, särskilt det senare förhållandet, oberoende av när kriget slutar, även framdeles torde vara att räkna med.

Den svenska linneindustrien har stort behov av inhemsk råvara, som tryggar regelbunden tillverkning. Anordningar för maskinell rötning komma i vissa fall att träffas. För att emellertid redan under innevarande sommar kunna frambringa önskvärda kvantiteter lin fordras att jordbrukare i de trakter av landet, som särskilt lämpa sig för linodling, i möjligaste mån intressera sig härför och att deras uppmärksamhet tidigt fästes på att de litet var kunna bidra till att lösa frågan.

Att organisera detta, sprida kännedom om bästa metoder för linodling och rötning, anskaffandet av lämpligt utsäde, beaktande av en linodlingen främjande fraktpolitik, ett snabbt ordnande av hela denna angelägenhet är emellertid endast regeringen möjligt och med de organ, som stå densamma till buds.

På grund av det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande spörsmål:

Har herr statsrådet för avsikt att genom lämpliga åtgärder redan till innevarande sommar söka främja en sådan ökning av den inhemska linodlingen, att densamma skulle kunna i avsevärd grad tillgodose landets behov av denna råvara?

Jämväl herr Lithanders ifrågavarande framställning bordlades.

§ 6.

Herr *Molin* i Dombäcksmark avlämnade en motion, nr 244, angående omorganisation av riksdagsarbetet.

Nämnda motion bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, angående herr *Molins* i Dombäcksmark motion, nr 216, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående varaktigt befrämjande av en rationell fiskeripolitik.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Olofsson* i Åvik under 2 dagar fr. o. m. den 3 april och
» *Röing* » den 1 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.